

Posudek na diplomovou práci Anežky Čechové

„Vynález“ inteligence a jeho reflexe v českém pedagogickém a speciálně pedagogickém diskurzu, na základě vybraných odborných časopisů od r. 1888 do r. 1944
(Posudek vedoucí práce)

Práce Anežky Čechové je ojedinělá nejen v kontextu diplomových prací na katedře Genderových studií. Ač se v zahraničním kontextu historický výzkum pojmům inteligence i díky obrovskému kritickému zájmu o různé formy a podoby eugenické biopolitiky, či historické formy rasismu, sexismu a ableismu, již delší dobu relativně intenzivně věnuje, ve vztahu ke kontextu českých zemí a české/československé historie nebylo—s překvapením—doposud vybrané téma řešeno! To je u diplomových prací výjimečné a stojí za ocenění. I sestavení primárního archivu a vybraná analytická perspektiva taktéž vypovídají o autorčině analytických schopnostech. Motivace k této práci i otázky, které práce sleduje jsou přiznaně spojeny se současnou debatou o předsudečnosti a kulturní zatíženosti IQ testů a dalších forem měření a kvantifikace inteligence. Jako příklad, který recentně odhalil problematičnost podobných přístupů a to, jak se vážou na kategorie sociální hierarchizace jako gender, třída, rasa apod., autorka odkazuje na výzkum s romskými dětmi (str. 6-7). Pokud tedy autorka navazuje na feministické epistemologie a jejich kritiku dehumanizačního étosu diskurzů zjinačování a konstrukcí kategorií ab/normalit, za jeden překvapivý moment, který práce nabízí je relativně skeptická a odmítavá reakce zkoumaných českých expertní komunit na ze zahraničí přicházející teorie inteligence a možností její kvantifikace. Tento poznatek narušuje představu o silně normativním 19.století a současných procesech liberalizace a rostoucího příklonu k diverzitě schopností a způsobilostí.

Autorka pracovala s historickými metodami, historickou analýzou diskurzu inteligence, resp. kategorií, které pojmu „inteligence“ tak, jak ji dnes rozumíme. Jinými slovy, práce se snaží rekonstruovat to, co Michel Foucault nazývá genealogií pojmů a to sice na příkladu textů ze tří expertních časopisů, které se věnují nově vznikajícím či se ustavujícím polím speciální pedagogiky; vědy, která si později

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

bude říkat defektologie; a medicínskému diskurzu. Takovéto rozkročení se nejdříve jevilo jako nutnost, neboť textů, které by se věnovaly diskuzím intelektuální či mentální ab/normalitě a ne/způsobnosti, potažmo inteligenci, nebylo ve zkoumaném období velké množství. Zpětně se mi však tato volba, a ráda bych zde předeslala, že je to autorčina samostatná volba, jeví jako velmi přínosná. Ačkoliv se později všechny tyto expertní diskurzy vyprofilovaly skrze odlišné agendy, racionality a politiky, zde je možné vidět jejich propojení, které přetrvává až do současnosti, není ale tak jednoznačně patrné.

V této úvodní kapitole autorka představuje výzkumné otázky, přesto by bývalo této úvodní metodologické kapitole prospělo zakončení, které by tyto otázky ještě jednou shrnulo.

Kapitoly 4 a 5 jsou věnovány pečlivé historické kontextualizaci, autorka zde relativně zevrubně představuje dominantní racionality, které formulují vize ab/normality a jejího biopolitického managementu, které předcházely (a zároveň zásadně ovlivňovaly) „vynález inteligence“, tj. teorie degenerace, kranioetrie, eugeniky. Autorka následně představuje i to, jak se tyto diskurzy a expertní praxe promítly do českého kontextu. Obě kapitoly nejsou ale pouhým popisem, jsou zpracovány tak, aby se mohly stát organickou částí diplomové práce, která čtenáře/řky připraví na následnou analýzu českých pramenů.

Kapitoly 6 a 7 se již věnují rozboru textů českých expertů. Zde bych ráda vyzdvihla autorčinu diskuzi pedagogických diskurzů a specificky představení debat, zda je intelektuální nadání „získané“ či „vrozené“. Během práce jsme diskutovaly, jak si analyticky poradit s tím, že texty jsou zdánlivě nezatíženy genderovými a dalšími představami o nadání a „vzdělavatelosti“. Pro obhajobu bych autorku prosila o její intepretaci. Dále, v diskuzi je velmi patrný důraz na roli učitele a jeho profesionální zručnost při rozvíjení inteligence/nadání žáků a žákyň, jak tomuto autorka rozumí?

Jako vedoucí práce bych na závěr chtěla vyzdvihnout u diplomových prací neobvyklou samostatnost a schopnost osvojit si historické metody práce (autorka se dříve historickým materiálem nezaobírala), schopnost inovativně a účelně postupovat při skládání korpusu primárních zdrojů i je „přečíst“ komplexně a kontextuálně. Při postupném přepracovávání práce jsem viděla, jak se autorka učí s historickým materiálem zacházet, učit se pravidla „kritiky pramene“, to není bez delší průpravy studiem

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

lehká práce a ráda bych ji ocenila. Stejně jako to, že autorka diplomovou práci dokončovala „navzdory“ několika vážným úrazům, které ji potkaly na podzim loňského roku a následně během pandemie. Práce je psaná velmi formulačně vyspělým, kreativním a zároveň velmi čtivým jazykem, bez gramatických a stylistických chyb.

Práce splňuje i všechna formální kritéria. Doporučuji k obhajobě s výchozím hodnocením výborně.

Kateřina Kolářová,

21.9. 2020, Praha